

A Constantin-Babits-Kolping Általános Iskola rövid története

Nagykőrös öt általános iskolája közül legfiatalabb a Kolping Általános Iskola. Ha viszont elődjére, az első katolikus iskolára gondolunk, abban 240 évvel ezelőtt, 1778-ban indult el a tanítás, ugyanis városunkban 2018-an volt 240 éves a katolikus iskolai oktatás. Működése nem volt töretlen, mert hetven évvel ezelőtt 1948-ban a felekezeti iskolák államosítása idején a katolikus iskola is állami kézbe került. A kerek évszámok és a gazdag levéltári forrás ösztönzött arra, hogy megírjam a nagykőrösi katolikus iskola rövid történetét. Galgóczi Károly *Nagy-Kőrös város monographiájában* a következőket írta az iskola létrejöttével kapcsolatban: „1778-ban Hatos Imrével újra élesztetvén N.-Kőrösön a r. kath. egyház, abban ugyanakkor az elemi tanítás is mindjárt megindult.” A tanítás még nagyon kezdetleges volt. Egy kántortanítóval, kevés tanulóval mindössze hetente egy napon történt. A tanulók száma csak nagyon lassan emelkedett. Ennek oka a református részről mutatkozó felekezeti féltékenység volt. Emiatt erősen korlátozták a katolikusoknak a városunkban való letelepedését. Például katolikus vallású iparos csak akkor telepedhetett le nálunk, ha olyan szakmát gyakorolt, amilyenre nagy szükség volt. Házat, földet 1802 előtt katolikus vallású ember nem vásárolhatott. A katolikusok a város szegény rétegét képezték. Az iskola is a szegény gyerekek iskolája volt. Ez a jellege egészen 1944-ig megmaradt. Az 1792. évi népszámláláskor Kocsér pusztát is beleszámítva 509 fő katolikust jegyeztek fel. 1932-ben már 10.194 főre emelkedett a számuk. Ennek ellenére a vagyon és a várospolitikai irányítása a református lakosság kezében maradt. Az első kántortanító Kolozsvári András volt, őt követték: Balla István, Komlósi András, Fejér Márton, Benkő József, Nagy Imre, Podmaniczki Pál, Palásti János, Kmeth József, Kovács György, Hajdú Elek, Mészáros Mihály, Horti Kovács György, Milecs Lőrinc, Tajthi Elek, Urlich Béla. A Római Katolikus Elemi Iskola 1857-ig vegyes iskola volt. A fiúk és a lányok együtt tanultak a Jókai utcán a templom mellett a kántortanítói épületben. 1857-ben Haas Mihály prépost-kanonok, a pesti iskolák főigazgatója, később szatmári püspök intézkedése folytán Nagykőrös város tanácsa a kőrösi katolikus vallású lakosok gyermekei számára az egy meglévő mellé még két tanítói állást engedélyezett. Ettől kezdve a város tulajdonát képező „Kapczy”-féle, I. ker. Deák-tér 6. számú, a későbbiekben lebontott házban folyt a tanítás. 1896-ig 6 fiú és 6 leányosztály működött. A tanulók létszáma 1895-ben:

- I-II fiúosztály 98 tanuló,
- II-VI. fiúosztály 84 tanuló,
- I-VI. leányosztály 140 tanuló.

Ezenkívül az ismétlő fiúosztályban 42-en, a leányosztályban 62-en tanultak. A szaporodó tanulólétszám miatt a „Kapczy”-féle iskolaépület egyre szűkebbé vált, és felmerült a lehetőség egy új iskolaépület építésére. Schuster Constantin váci püspök 1892-ben tárgyalásokat kezdett Póka Kálmán polgármesterrel. 1896. április 2-án Póka Kálmán és Gyurinka Antal nagykőrösi esperes plébános szerződést kötött Schuster Constantinnal. A szerződés értelmében a „Kapczy”-féle házat az egyház köteles volt visszaadni a városnak, mihelyt az egyházközség által épített új iskolaépületben megkezdődik a tanítás. A város arra is kötelezte magát, hogy az egyház részére elemi iskola céljára legalább két alkalmas, a célnak megfelelő tanterem valamint két tanítói lakás felszerelésére kilencezer forintot, továbbá a felépítendő iskolai épület és a tanítói lakások, berendezések, felszerelések javítási, fenntartási költségére kétezer forintot fizet ki. Schuster Constantin püspök a fenti egyezség megkötése után tízezer forintért megvette a több mint 800 négyszögöl területű telket a Rákóczi utcában egyházi iskola építésének céljára. A tervzet szerint három fiú, egy leány osztálytermet, mellékhelyiséget és négy tanítói lakást kívántak építtetni. 1897. szeptember 12-én Schuster Constantin váci püspök és Póka Kálmán polgármester együttműködésének eredményeként új iskolát kapott a város katolikus lakossága, amely négy tanteremből és két tanítói lakásból állt.

Az új iskolaépületben a jobb körülmények között már 1897-ben, a megalakulás évében 320 tanulója volt az iskolának. Azok a gyerekek, akik tanyán laktak, naponta hat-nyolc kilométert tettek meg iskolába jövet-menet. Télen gyakran nem jártak iskolába különösen nagy hideg és hó esetén. A fűtőanyag hiánya is gyakran okozott gondot. Tavasszal pedig a mezőgazdasági munkák miatt voltak hiányzások. A tanítóknak nem volt külön szobájuk. A szünetekben a folyosón sétáltak. Az igazgatónak sem volt irodája. A tanítók fizetése kezdetben természetbeni és kevés pénzbeli járandóságból tevődött

össze. Később a természetbeni járandóságot pénzbeli járandóság váltotta fel. Az I. számú tanítónak (kántortanító) lakás és 13 hold föld járt. A IV. számú tanítói álláshoz már csak lakás járt. Ez az állapot 1945-ig állt fenn. A fizetés nagyobb részét az állam biztosította, kisebbik részét az egyház. A tanítók nem részesültek kitüntetésben, dicsérettel sem igen kényeztették el őket. A gyerekek szülei év végén, névnapokon, karácsonykor apró kis ajándékkal jutalmazták a tanítókat. Disznótorkor „kóstolóval” (hurka, kolbász, pecsenye) kedveskedtek. Ez akkor bevett szokás volt valamennyi iskolában. 1920-tól kezdve évente jótékony célú karácsonyi előadásokat rendeztek az iskolában. Kiváló rendezők akadtak a tanítók között, akik színdarabokat tanítottak be a tanulóknak. A színpad és a díszlet elkészítése is az ő feladatuk volt. Kezdetben a Constantin iskola nagyobb terme, később a városi színházterem volt az előadások színhelye. A bevételekből a szegény sorsú tanulókat ruházták fel, hogy télen is tudjanak iskolába járni. Az igényeket sajnos nem minden esetben tudták kielégíteni, nem minden rászoruló gyermek jutott cipőhöz, ruhához. Minden tavasszal majálist rendeztek. Ezt összekapcsolták a Madarak és fák ünnepével. Egyházi ünnepeken és vasárnapokon kötelező volt a misén való részvétel. Az iskolában gyülekeztek a gyerekek és felügyelet mellett mentek a templomba. Az iskolások az első padokban foglaltak helyet. A jobb énekesek a kórusban és az orgona körül álltak. A hittan órákat is a tanítók tanították. A tanulók a Szent István Társulat kiadásában megjelent tankönyvekből tanultak. Egy-egy osztály részére több fajta tankönyvet adtak ki, amelyek közül a tanítók választhatták ki a legmegfelelőbbet. Az egyházmegye a tankönyvek kiválasztásába nem szólt bele. Az iskolából kikerült gyermekek képzettségi foka egyenlő volt a másik felekezeti iskola azonos osztályaival. A középiskolákban sem mutatkoztak gyöngébbeknek a katolikus iskolából kikerült diákok.

1920 után az iskola zsúfolttá vált. Egy tanteremben 80-90 gyermek tanult. Így a fegyelmezés sem volt könnyű. A fegyelem megszilárdítása érdekében gyakran kénytelenek voltak a tanítók test fenytést alkalmazni. A dorgálás egyik eszköze a nádpálca volt. Ez is bevett szokás volt akkoriban az iskolákban, a zsúfoltság enyhítésére Takács Mihály plébános új iskolaépület építését kezdeményezte, de terve végrehajtásában megakadályozta halála. Az új iskola megépítésére sajnos később sem került sor.

A katolikus iskolában az évtizedek során több kiváló tanító, igazgató dolgozott. Közülük többen aktívan vettek részt a város közéletében is. Például Ábrahám István, Libássy Rajmond igazgatók, dr. Vladár Károlyné Geszner Ilona tanítónő, Ábrahám Istvánnak, a katolikus népiskola első t. ilági igazgatójának - aki különösen sokat tett a katolikus templom megújításáért -, munkáját 37 évi szolgálat után a kultuszminisztérium kitüntetéssel ismerte el.

Libássy Rajmond kántorként és több énekkar vezetőjeként ért el országos sikereket. 1927-ben Szegeden 117 énekkar közül az első helyen végzett az általa vezetett Nagykőrösi Iparos Dalkar. Az igen színes egyéniségű dr. Vladárné újságíróként, színdarabok rendezőjeként gazdagította városunk kulturális életét.

1945-ig kizárólag világi tanerők tanítottak a katolikus iskolában. 1945-ben viszont az „Üdvözítő leányai” elnevezésű Szalvátor szerzetesrend költözött városunkba. Rendházul a kántor lakását kapták meg a templom mellett a Jókai utcában. Az apácák közül négyen tanítottak a katolikus iskolában. Letelepedésüknek köszönhetően a város kulturális élete is felpettedt. Énekkart szerveztek, gyakrabban rendeztek színi előadásokat a kultúrház színháztermében Szabó Ozita helybeli rendfőnök vezetésével. Az egykori szereplők Fakan Éva, Pekló Márta - ma is emlegetik a többször megismételt „Édesanyám hol vagy?” című színdarab nagy sikerét.

Az iskola két épületben működött: a Rákóczi út 8. alatti Constantin iskolában amelyet az építető Constantin váci püspökről neveztek el — illetve a Jókai út 2. szám alatt, a római katolikus templom mellett a kántor iskolában. Az 1947-48-as tanévben a tantestület 12 tagból állt. Az igazgató Bíró József volt. A tantestület tagjai: Dobos Tibor, Fehér Gabriella, Izsáky Zoltánné, N. Szabó Margit, Kaufmann Kinga (apáca), Léderer Margit, Porkoláb Katalin, Schilley M. Hedvig (apáca), Sheffer Jozefin (apáca), Szabados László, Szabó Ozita (apáca) és Vécsey Gabriella. Az 1947-1948-as tanévben már 504 tanuló járt a katolikus iskolába. A tanteremek száma az államosításig nem változott. 1948-ban a Constantin iskola öt tanteremmel, a Jókai utcai egy tanteremmel működött. A tanulók létszáma viszont évről évre emelkedett. Az 1778-ban egy tanerővel induló iskola nem csak a tanítók, tanárok, tanulók számát illetően, de fennállása 170 éve alatt minden tekintetben sokat fejlődött. A régi alacsony, zsúfolt tanteremek helyét - az új iskolában - kényelmes, világos, egészséges tanteremek vették át. A gyerekek

által maguk vitt ülőhelyek korszerű padokká változtak. A katolikus iskola államosítására 1948-ban került sor. Az államosítás után a Rákóczi utca 8. szám alatt lévő Constantin iskola a Rákóczi úti iskola nevet vette fel. A nevelőtestület összetétele néhány kivételtől eltekintve ugyanaz maradt, mint az államosítás előtt volt. Kivételt képeztek az apácák, akik az állam egyház ellenes intézkedései miatt az állami iskolákban már nem taníthattak. A kormány a kötelező iskolai hitoktatást is eltörölte. Az apácák kénytelenek voltak a várost elhagyni, és a rendházukba visszatérni.

Az iskola 1948-ban történt államosítása után bevezették az egységes oktatási rendszert. Az alsó fokú oktatás színtere az állam által fenntartott, egységes tantervű, két tagozatos általános iskola lett. 1952-ben a Rákóczi úti iskola tantestülete kérelemmel fordult a Városi Bizottsághoz, hogy az iskolát II. Rákóczi Ferencről nevezhessék el. A 279/1952. évi VB. határozat a kérelmet jóváhagyta. 1952 szeptemberében az iskola a Kecskeméti utca 43. illetve Kálvin tér 6. szám alá költözött. Az iskola igazgatója 1953-ig Bíró József maradt. Felső tagozatos nevelők: Dobos Tibor, Vécsey Gabriella, Léderer Margit, Szabados László, Szőnyi Istvánné, Szurmó Erzsébet, Csurgai Benő, Kiss István. Alsó tagozatos nevelők: ifj. K. Varga Dénes, dr. Vladár Károlyné Geszner Ilona, Szentpétery Jolán, Szalánczi János, Németh Róza, Kutassy Albert, Horváth Julianna.

Több évtized kihagyása után, a rendszerváltás után 1994-ben Miklós János nagykőrösi plébános úrnak köszönhetően a váci egyházmegye megalapította a Babits Mihály Római Katolikus Általános Iskolát. Az iskola két pedagógussal kezdte meg működését, Jauch József igazgatóval és Ács Szilvia kezdő pedagógus osztályfőnökkel, aki mind a mai napig hű maradt iskolájához. A tanulók létszáma 15 fő volt. Az első tanévben egy első osztályt indítottak, amely fokozatosan nyolc évfolyamra bővült. Az iskola az 1904-1905-ben polgári leányiskolának épült Mentovich utcai épületben kezdte meg működését és a mai napig itt található. 2000-ben a váci püspök az akkori Babits iskola fenntartásáról lemondott és jogutódként a Családotthon a Gyermekekért Alapítvány vette át a fenntartói feladatokat. (A szervezet 1992-ben szociális és karitatív jellegű segítő alapítványként kezdte meg tevékenységét. A veszélyes helyzetbe került gyerekeknek és családjaiknak igyekeztek segítséget nyújtani. Alaptevékenységüket kibővítve céljuk az általános iskolai oktatással, neveléssel bővült. A szervezetet Olgyay György képviselte. Az alapítvány egy évig működtette az iskolát, ám fejlesztési feladatokat hosszú távon nem tudtak vállalni, ezért az iskola igazgatója tárgyalásokat folytatott, hogy az intézmény újra egyházi fenntartásba kerüljön.

2001. augusztus 1-től az iskola fenntartását a Magyar Kolping Szövetség vette át. Az iskola új neve, Nagykőrösi Kolping Katolikus Általános Iskola lett. Az iskola azóta folyamatosan működik. (Adolph Kolping az iskola névadója 1813-ban született. Fiatal káplánként személyes küldetését abban ismerte fel, hogy a nyomasztó szociális problémák enyhítésére szentelje életét. Meg volt győződve arról, hogy a társadalmi bajokat csak a keresztény elvekhez való visszatérés által lehet enyhíteni és megoldani. Ezért 1849-ben mint kölni egyházmegyes katolikus pap, elkezdte szervezni a Katolikus Legényegyletet, melyből a Kolping Világszervezet bontakozott ki. Adolph Kolping 1856-ban látogatott Magyarországra, még abban az évben megalakult a fővárosi egyesület. A következő években gomba módra kezdtek el szaporodni országosan, többek között Nagykőrösön is a legényegyletek. 1991-ben az iskola névadóját Rómában boldoggá avatták és életét követendő példaként állították az utókornak.)

A 1994-ben egy pedagógussal és egy első osztállyal újra induló katolikus iskolában a 2018/2019-es tanévben a pedagógusok és óraadók száma már 17, a tanulók létszáma 100 fő. Ez a jelentős létszámemelkedés mutatja, városunkban igény van a katolikus oktatásra. Kis létszámú osztályok, kiváló tantestület, családias éghő jellemzi a közösséget. Az iskolát kívül-belül folyamatosan korszerűsítik, szépítik, újítják.

„A tekintély forrása a szeretet, amelyet a szív annál készségesebben fogad el, minél több jó cselekedettel párosul.” (Adolph Kolping)

Felhasznált irodalom:

Dr. Balanyi Béla: A nagykőrösi elemi oktatás története (kézirat)

Galgóczy Károly: Nagy-Kőrös város monographiája (1896)

Galántai Fekete Béla: Magyar városok monográfiája (1II. (1927)

Seri András: A nagykőrösi négy általános iskola megszervezése az iskolák államosítása után (1985)

Levéltári források:

Magyar Nemzeti Levéltár Nagykőrösi Fióklevéltár

V.276-c. Nagykőrös város III.520/1892.

V.276-c. Nagykőrös város 1.103/1895, III.555/1893.

V.276-c. Nagykőrös város 1III.815/1923.

V.276-c. Nagykőrös 353/1933.

XXIII.527. Nagykőrösi Város Tanács VB. 1952. évi jegyzőkönyv 279.számú számú határozata

Varga Ildikó
levéltáros

(Az írás megjelent a Nagykőrösi Kalendárium 2019. c. kiadványban)